

تقویم و دستورالعمل مصرف واکسن های رایج

۱- واکسن آنروتوکسمی:

در صورتیکه رعایت رژیم غذایی شده و عوامل مستعدکننده از بین برود نیازی به واکسیناسیون گوسفند و بز بر علیه آنروتوکسمی نیست. عوامل مساعدکننده عبارتند از پرخوری، خوردن علوفه یخ زده و شبنم زده در صبحهای خیلی زود و همچنین خوردن زیاد دانه‌ای مثل جو، گندم و غیره، خوردن آب یخ و تغییر رژیم غذایی از علف سبز به علوفه خشک و بالعکس که در پائیز و بهار انجام می‌شود. غذا باید بتدریج و بدفعات به دام خورانیده شود تا بتدریج عادت کند. وجود انگل‌ها در روده موجب اختلال هاضمه می‌شود. هرعاملی که

باعث سوء هضم و اختلال هاضمه گردد حیوان را مستعد ابتلا به آنروتوکسمی می‌نماید. واکسیناسیون دامها علیه آنروتوکسمی معمولاً واکنشهایی در دام بوجود می‌آورد. بهترین واکسن، واکسن آلن‌دار است. واکسن قانقاریای کبد بره و گوسفند زیر جلد، عقب کتف و یا ناحیه گردن تزریق می‌شود و باید از تزریق واکسن در زیر کتف خودداری شود. واکسن قبل از مصرف باید خوب مخلوط گردد. میزان تزریق آن ۵-۲ سانتی متر مکعب برحسب جثه دام خواهد بود. تزریق واکسن آنروتوکسمی ۲ بار به فاصله ۱۴ روز انجام می‌گیرد. ایمنیت حاصل یکسال است و از مصرف واکسن باقیمانده در شیشه در روزهای بعد بایستی خودداری گردد.

۲- واکسن آگالاکسی:

واکسن آگالاکسی واکسن کشته (فرموله) است که برای تأخیر انداختن جذب و تولید ایمنیت بادوام‌تر مقداری ساپونین به آن اضافه شده است. موارد زیر در مورد واکسن آگالاکسی رعایت شود:

- الف- مایه‌کوبی بایستی قبل از بروز بیماری و حداکثر ۳ ماه قبل از زایش صورت گیرد.
- ب- مقدار تزریق مایه آگالاکسی یک سانتی متر مکعب زیر جلد و محل تزریق طرفین سینه است.
- ج- تزریق یادآور ۲۱ روز بعد از تزریق اول توصیه می‌شود و از تزریقات مکرر با فاصله زمانی کم باید اجتناب نمود.

درگوسفند و بز

نوشته دکتر محسن زمانی

از سولفونامید جهت درمان پولوروم نیز استفاده شده است. البته هیچ دارویی توانائی از بین بردن بیماری را در گله مبتلا ندارد و بطور کلی درمان با سولفونامید نیز به علت ایجاد عوارض جانبی ممکن است فایده اقتصادی کمی داشته باشد. بطور کلی از بین سولفونامیدها، سولفادایزین، سولفامرازین و سولفامتازین برضد بیماری مؤثرتر بوده‌اند.

سولفاکینوگزالین به میزان ۱/۰٪ در غذا ۲-۳ روز، برای درمان عفونت سالمونلاگالیناروم مؤثر بوده است. همچنین از سولفاکینوگزالین و سولفامتازین برای کاهش مرگ و میر ناشی از پاراتیفوئید استفاده شده است. استفاده از سولفونامیدها میتواند میزان مرگ و میر حاصل از آریزونوز را کاهش دهد از جمله استفاده از روفناید (سولفادیمتوکسین + ارمتوپریم) به میزان ۱/۰٪ در غذا به میزان زیادی مؤثر بوده است. البته ناقل‌ها حذف نخواهند شد.

همچنین از سولفونامیدها برای درمان و یا پیشگیری بعضی دیگر از عفونتهای باکتریائی استفاده شده است. از جمله عفونت کیسه‌های هوایی با اشریشیاکلی که استفاده از روفناید (سولفادیمتوکسین + ارمتوپریم) به میزان ۲/۰٪ در غذا هم جهت پیشگیری و هم درمان مؤثر بوده است.

از سولفونامیدها برای درمان ابتلا به بعضی از گونه‌های لکوسیتوزون بطور موفقیت‌آمیزی استفاده شده است از جمله تجویز: سولفامونومتوکسین + پیرمتامین (۵ گرم + ۱ گرم در هر تن غذا بطور مداوم).

همچنین پیرمتامین + سولفادوکسین (۰/۰۱٪ و ۰/۰۲٪ در غذا) و همچنین سولفاکینوگزالین + تریمتوپریم (۰/۰۳٪ و ۰/۰۵۶٪ در آب) برای جلوگیری از مرگ حاصل از عفونت پلاسمودیوم ژوکستانوکلتر و دفع انگل مناسب بوده است.

سولفونامیدها در کنار ممانعت از عفونت و درمان براعمال فیزیولوژی و متابولیک میزبان نیز تأثیر میکند و باعث ایجاد عوارض و ضایعات در میزبان میشوند. از جمله عوارض حاصله در طیور عبارتند از: صدمه به کلیه‌ها و دستگاه ادراری، کریستالوری، هماتوری، انسداد لوله‌های ادراری که شایعترین آنها هستند. دیسکرازی خونی، ضایعات مغز استخوان ضایعات کبد و طحال، کاهش رشد، کاهش تولید تخم و ایجاد تخم با پوسته‌های نازک، هموراژی در اعضا مختلف، پیشرفت جنسی زودرس، ضایعات بافتهای لنفاوی از دیگر عوارض است که ممکن است بدنبال مصرف سولفونامیدها در طیور مشاهده شود. جهت کاهش عوارض حاصله از مصرف سولفونامیدها، سن پرنده، دوره درمان، میزان تجویزهای قبلی دارو و خوراندن چند سولفونامید با هم باید مورد توجه قرار گیرد.

یکی از مواردی که در هنگام تجویز سولفونامیدها به طیور باید مورد توجه قرار گیرد، وجود باقیمانده دارو در فرآورده‌های خوراکی است:

حداکثر این میزان ۱/۰ میکروگرم در هرگرم (ppm) تعیین شده است. بنابراین جهت پرهیز از وجود باقیمانده دارویی به میزان بیش از حد مجاز در این فرآورده‌ها لازم است که یک حداقل فاصله زمانی بین قطع دارو تا ذبح پرنده یا استفاده از تخم مرغ وجود داشته باشد. از آزمایشات مختلف مشخص شده است که باید بطور متوسط حدود ۱۰-۷ روز بین قطع دارو تا ذبح و یا استفاده تخم مرغ فاصله باشد. *

د- بره‌ها را از سن ۳ ماهگی به بعد بر علیه این بیماری واکنسینه نمود.

ه- مایه‌کوبی باید در مناطق آلوده انجام گیرد و مدت ایمنیت حاصله از واکسن ۶-۹ ماه می‌باشد. ز- بهتر است که حیوانات تحت تلقیح از نظر آلودگی انگلی پاک باشند.

در مناطق آلوده به انگل بهتر است قبل از تزریق واکسن و استفاده از داروهای ضدانگلی، دامهای حساس به آگالاکسی تحت درمان قرار گرفته باشند.

ح- مایه‌کوبی در گله‌هاییکه وضعیت مشخصی ندارند (از نظر آلودگی یا حساسیت به سرم)، ابتدا باید در دامهای کمی از گله صورت گیرد و اگر پس از گذشت حداقل یک ساعت عوارضی مشاهده نشد اقدام به مایه‌کوبی کل گله گردد.

ط- از تزریق واکسن در بغل و یا کشاله ران بعلت واکنش تورم سلولی و در نتیجه ایجاد لنگش بایستی خودداری شود.

ی- بهتر است واکسن در شرایط یخچال (۴+ درجه سانتی‌گراد) و دور از نور نگهداری شود.

ک- در صورتیکه مایه‌کوبی بعد از زایش انجام گیرد موجب کاهش شیر خواهد شد.

۳- واکسن آبله گوسفند و بز:

واکسن آبله گوسفند و بز مایه‌های زنده و لیوفیلیزه می‌باشد. برای مصرف کردن واکسن آبله گوسفندی هر شیشه واکسن لیوفیلیزه را در ۱۰۰ سانتی‌متر مکعب آب مقطر استریل (مایه حلال) حل می‌کنند. برای اینکار ابتدا با یک سرنگ تمیز ۵ سانتی‌متر مکعب از مایع حلال را کشیده و به داخل شیشه حاوی واکسن لیوفیلیزه تزریق می‌کنند و چند بار تکان می‌دهند، تا واکسن در داخل مایع حل شود و مایعی یکنواخت حاصل گردد. میزان تزریق ۰/۵ سانتی‌متر مکعب در زیر جلو ناحیه خلفی بغل می‌باشد.

شیشه حاوی واکسن لیوفیلیزه را باید قبل از مصرف در شرایط یخچال (۴+ درجه سانتی‌گراد) و دور از نور نگهداری نمود و مایع حلال نیز باید خنک باشد. مایع حل شده در ظرف مدت حداکثر ۲ ساعت باید مصرف شود. از ضدعفونی و گندزدایی سوزن و سرنگ توسط الکل یا سایر مواد گندزدا باید خودداری نمود. تزریق واکسن به گوسفند حساس و میش‌های آبستن خطری نداشته و نیز در گله‌های آلوده به منظور تخفیف شدت بیماری و جلوگیری از بروز بیماری در دامهای بظاهر سالم می‌توان واکسنیاسیون را توصیه نمود. بهترین موقع تزریق واکسن قبل از قوج اندازی در گله می‌باشد. استفاده از واکسن آبله بز نیز مشابه واکسن گوسفندان می‌باشد.

۴- واکسن بروسلوز:

واکسنی که در مؤسسه رازی بر علیه این بیماری در گوسفند ساخته می‌شود به RLV۱ معروف است. این فرآورده مایعی است لیوفیلیزه که برای مایه‌کوبی گوسفندان و بزهای غیرآلوده به بروسلوز به کار می‌رود با این واکسن ایمنی مادام‌العمر ایجاد می‌شود لذا فقط یکبار عمل

واکسنیاسیون انجام می‌شود. بهترین سن تلقیح این واکسن بین ۱۲-۴ ماهگی است و میزان تزریق یک سانتی‌متر مکعب زیر جلد در ناحیه عقب کتف می‌باشد. واکسن بروسلوز گوسفندی تا موقع مصرف باید در شرایط یخچال (۴+ درجه سانتی‌گراد) و دور از نور محافظت گردد. واکسن لیوفیلیزه را همانطوریکه در مبحث گوسفند ذکر گردید باید هنگام مصرف آماده نمود.

۵- واکسن تب برفکی:

واکسن تب برفکی، مایعی است کشته که توسط مؤسسه رازی از کشت سلولی سه تیپ O، A و AST ویروس تب برفکی که از دامهای مبتلا در ایران در واگیرهای مختلف جدا شده است ساخته می‌شود. واکسن تب برفکی منحصراً به طریق زیر جلدی تلقیح می‌شود. تجدید واکسنیاسیون بعد از یک ماه ضروری است. واکسن تب برفکی تا موقع مصرف باید در یخچال (۴+ درجه سانتی‌گراد) حفظ شود و قبل از مصرف، شیشه را بشدت تکان داده و سپس اقدام به تلقیح نمایند. محل تزریق در گوسفند و بز یکی از دو طرف گردن می‌باشد. مقدار مصرف واکسن در گوسفند و بز یک سانتی‌متر مکعب می‌باشد. واکنشهای بعد از تزریق واکسن ورمی است که در محل مایه‌کوبی بوجود می‌آید و بفاصله چند روز جذب می‌گردد فقط برآمدگی کوچک و سفت و سختی برای مدت نسبتاً طولانی باقی می‌ماند و در صورتیکه سرنگ و سوزن استریل بوده و محل تزریق ضدعفونی شود، هرگز در محل تزریق دمل چرکی دیده نخواهد شد.

۶- واکسن شارین:

واکسن شارین توسط مؤسسه رازی ساخته می‌شود. مایه‌ای است زنده و سوش بکار رفته در آن هیچگونه حدت بیماریزایی برای حیوانات حساس ندارد در حالیکه قدرت ایمنی بخشی خود را بطور کامل حفظ می‌نماید. مدت ایمنی با این واکسن یکسال می‌باشد، لذا تجدید واکسنیاسیون در پایان هر سال الزامی و اجباری بوده و واکنش حرارتی قابل توجهی را باعث می‌شود. به همین

علت از تزریق واکسن به حیوانات در اواخر آبنسنتی باید خودداری شود، چه انجام این عمل ممکن است موجب سقط جنین گردد.

جهت حصول نتیجه بهتر باید واکسن را در شرایط یخچال (۴+ درجه سانتی‌گراد) و دور از نگهداری نمود که در اینصورت واکسن تا یکسال قابل مصرف می‌باشد. قبل از تزریق واکسن باید شیشه محتوی واکسن را بشدت تکان داد و شیشه‌ای که باز شد تمام محتوی آن شیشه را در همان روز باید مصرف نمود. میزان تزریق واکسن شارین در گوسفند و بز ۰/۵ سانتی‌متر مکعب زیر جلد پشت کتف می‌باشد. سن واکسنیاسیون ۴ ماهگی به بعد است.

۷- واکسن کبد قانقرایی:

راه جلوگیری از این بیماری یکی مبارزه با کپلک و دیگری واکسنیاسیون مرتب گله بخصوص در نواحی آلوده به کپلک است. واکسن ورم قانقرائی کبد گوسفندان مایع آسن‌داری است که توسط مؤسسه رازی تهیه می‌شود. جهت نگهداری این مایع احتیاجی به یخچال نمی‌باشد و نور خورشید نیز تأثیر سوئی بر روی آن ندارد. لیکن بهتر است در جای خنک نگهداری گردد. میزان مصرف واکسن ۲-۳ سانتی‌متر مکعب برای هر رأس گوسفند از طریق زیر جلدی در ناحیه پشت کتف بوده و واکسنیاسیون بر علیه این بیماری در دو نوبت بفاصله دو هفته انجام می‌گیرد.

محتوی واکسن را قبل از مصرف باید خوب مخلوط کرده و آنرا یکبار به مصرف رسانید و از استفاده از باقیمانده آن برای روز بعد امتناع ورزید.

در خاتمه لازم به تذکر با توجه به اینکه واکسنیاسیون با روش صحیح، ایمنیت لازم را به دام می‌دهد گاهی مشاهده می‌شود به تصور آنکه واکسنیاسیون عمل ساده و سهلی است، اغلب دامداران و حتی رانندگان عمل واکسنیاسیون را انجام می‌دهند و حال آنکه همانطور که در فوق اشاره شد یکی از عوامل مهم پیشگیری بیماریها واکسنیاسیون دامها با روش صحیح می‌باشد و بخصوص اشتباه در محل تزریق است که اغلب در زیر بغل دام صورت می‌گیرد و بعد از تزریق، دام دچار کشش و حتی سیاه شدن محل تزریق و تولید دمل چرکی می‌گردد. لذا نگارنده وظیفه خود می‌داند به همه دست‌اندرکاران بهداشت دام کشور توصیه نماید تا اهمیت کافی به واکسنیاسیون و بکار بستن پیشنهادات مزبور قائل شوند. توفیق همه همکاران را از خدای متعال آرزو مندم. ✽